

Sygn. akt: I C 1198/16

# WYROK

## W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 sierpnia 2017 roku

Sąd Rejonowy w Szczytnie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSR Małgorzata Banaszewska
Protokolant:	p.o. sekr. sąd Hubert Tomaszewski

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 22 sierpnia 2017 roku w S.,

sprawy z powództwa K. M., J. M. (1)

przeciwko O. B.

o zachowek

I. zasądza od pozwanej O. B. na rzecz powoda K. M. kwotę 7.231 (siedem tysięcy dwieście trzydzieści jeden) złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 23 września 2016 roku do dnia zapłaty, umarzając postępowanie co do kwoty 1.069 złotych

II. zasądza od pozwanej O. B. na rzecz powoda J. M. (1) kwotę 8.001,25 (osiem tysięcy jeden złotych dwadzieścia pięć groszy) złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 23 września 2016 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałej części,

III. zasądza od pozwanej na rzecz powoda K. M. kwotę 2.779 (dwa tysiące siedemset siedemdziesiąt dziewięć) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 2.400 (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego,

IV. zasądza od pozwanej na rzecz powoda J. M. (1) kwotę 2.832 (dwa tysiące osiemset trzydzieści dwa) złote tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 2.400 (dwa tysiące czterysta) złotych tytułem kosztów zastępstwa procesowego

## ZARZĄDZENIE

1. (...)

2. (...)

S., (...)

Sygn. akt: I C 1198/16

## UZASADNIENIE

Powód K. M. w pozwie przeciwko O. B. po ostatecznym sprecyzowaniu żądania domagał się zasądzenia tytułem zachowku kwoty 7.231 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty. Nadto, domagał się zasądzenia od pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych.

Powód J. M. (1) w pozwie przeciwko O. B. domagał się zasądzenia tytułem zachowku kwoty 8.300 złotych wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia powództwa do dnia zapłaty. Nadto, domagał się zasądzenia od pozwanej kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, iż zgodnie z postanowieniem z dnia 11 lutego 2016 roku wydanym w sprawie I Ns (...)Sąd Rejonowy w Szczytnie stwierdził, że spadek po matce powodów – M. M. (1) zmarłej dnia 7 czerwca 2015 roku na podstawie testamentu nabyły z dobrodziejstwem inwentarza pozwana – wnuczka M. M. (1) i J. F. - prawnuczka M. M. (1) po 1/2 części każda z nich. Powodowie jako synowie zmarłej należą zaś do kręgu osób uprawnionych do zachowku. W skład spadku po zmarłej wchodzi udział w prawie własności lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...) oraz kwota 10.700 złotych. Wartość spadku wskazywana przez powodów w oparciu o wycenę dokonaną przez Komornika Sądowego przy spisie inwentarza wynosiła 83.012 złotych.

Powód K. M. na rozprawie w dniu 21 listopada 2016 roku zmodyfikował żądanie pozwu w zakresie kwoty, której zasądzenia domagał się wskazując, iż należny mu zachówek obliczył przy uwzględnieniu, że w skład spadku po M. M. (1) wchodził jedynie udział w prawie własności lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...)

Pozwana O. B. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów na jej rzecz kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu odpowiedzi na pozew pozwana podniosła, iż żądanie powodów sprzeczne jest z zasadami współżycia społecznego, albowiem powodowie za życia M. M. (1) nie świadczyli potrzebnej jej opieki i nie zapewniali środków finansowych na jej utrzymanie. Nadto, K. M. bez wiedzy pozostałego rodzeństwa doprowadził do sytuacji, że środki finansowe pochodzące z emerytury spadkodawczyni przekazywane były na jego rachunek bankowy. Zdaniem pozwanej powód w chwili gdy przejmował na swój rachunek bankowy emeryturę spadkodawczyni, przychód z tego tytułu wynosić miał 100.000 złotych, zaś w chwili otwarcia spadku na jego rachunku bankowym pozostać miała z tego tytułu kwota 10.700 złotych, która nie została wydana pozwanej. Wymieniona twierdziła również, że powód oświadczył, iż kwoty tej obecnie nie posiada. Nie rozliczył również pozostałej kwoty zgromadzonej przez M. M. (1). W ocenie pozwanej zachowanie powoda polegające na żądaniu zachowku po M. M. (1), w sytuacji gdy przez lata pobierał on nienależne mu środki finansowe należące do zmarłej, a po jej śmierci nie wydał spadku spadkobiercom nie zasługuje na ochronę.

Pozwana twierdziła również, że powód K. M. otrzymał przysługujący mu zachówek w formie darowizn otrzymanych od spadkodawczyni, albowiem wszelkie środki finansowe należące do spadkodawczyni przelewane były na rachunek powoda.

Z ostrożności procesowej, pozwana podniosła zarzut potrącenia należności dochodzonej przez powoda K. M. z kwotą 10.700 złotych, która w chwili otwarcia spadku znajdować miała się na rachunku bankowym K. M., a wchodziła w skład spadku po zmarłej. Pozwana ostatecznie nie kwestionowała wartości lokalu mieszkalnym przy ul. (...) wskazanej w spisie inwentarza.

### **Sąd ustalił, co następuje:**

M. M. (1) zamieszkiwała w lokalu mieszkalnym przy ul. (...) w S. wspólnie ze swoim mężem J. M. (2) i synem M. M. (2). M. M. (1) i J. M. (2) mieli 5 dzieci: powoda K. M., powoda J. M. (1), B. M., M. M. (2) i H. M.. Po śmierci J. M. (2), do mieszkania, które zajmowała M. M. (1) i M. M. (2) wprowadził się również B. M.. M. M. (1) wspólnie z M. M. (2) prowadziła gospodarstwo domowe. B. M. prowadził odrębne gospodarstwo domowe, ale nie partycypował w żadnej części w kosztach utrzymania mieszkania. M. M. (2) pracował jedynie okresowo i dorywczo.

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109)

Po śmierci męża, M. M. (1) od października 2003 roku pobierała świadczenie emerytalne z Wojskowego Biura Emerytalnego, którego wysokość na przestrzeni lat była zmienna i wynosiła od kwoty 1.527,89 złotych miesięcznie do kwoty 2.607,30 złotych miesięcznie. Zgodnie z wolą M. M. (1) środki te były przekazywane na rachunek bankowy, którego właścicielem jest K. M.. K. M. co najmniej raz w miesiącu wypłacał z rachunku bankowego pieniądze, które zanosił matce. Początkowo ona samodzielnie dokonywał opłat za mieszkanie, a z czasem gdy to dla niej z uwagi na wiek i stan zdrowia stawało się co raz bardziej uciążliwe opłat tych dokonywał powód K. M.. Podczas comiesięcznych wizyt powoda u M. M. (1) przekazywano powodowi rachunki związane z utrzymaniem mieszkania, które zajmowała matka. Powód uwzględniając w jakiej wysokości w danym miesiącu musi uregulować opłaty w związku z utrzymaniem mieszkania zajmowanego przez M. M. (1) z kwoty wypłaconej w danym miesiącu zatrzymywał kwotę niezbędną do dokonania opłat, a resztę przekazywał M. M. (1) na utrzymanie, zakup żywności, leków itp.. Nadto, z pozostałej kwoty dokonywał miesięcznych opłat czynszowych za mieszkanie. Na prośby M. M. (1) K. M. dokonywał dodatkowych wypłat środków pieniężnych, które ta przeznaczała na planowane przez nią wydatki. I tak na przykład w sierpniu 2013 roku wypłacił z rachunku bankowego kwotę 1.500 złotych, którą następnie wpłacił na poczet pożyczki, jakiej M. M. (1) udzielił (...) Bank S.A. na podstawie umowy nr (...) z dnia 19 czerwca 2013 roku. M. M. (1) nie wystawiała żadnych pokwitowań, w żaden sposób nie dokumentowała kwot, które w danym miesiącu były jej przekazywane przez powoda K. M.. Nie żądała od niego rozliczeń kwot, które pobrał z rachunku bankowego. Od marca 2009 roku na ten sam rachunek bankowy, na który wpływało świadczenie emerytalne M. M. (1), zaczęło wpływać również świadczenie emerytalne K. M.. Początkowo w marcu 2009 roku była to kwota nieco ponad 3.400 złotych i z czasem kwota ta wzrastała do kwoty 3.959,87 złotych w czerwcu 2015 roku.

(dowód: informacja dyrektora Wojskowego Biura Emerytalnego w O. k. 30, wydruki z rachunku bankowego K. M. k. 42-58v, rachunki wraz z potwierdzeniami wpłat k. 61-62, dowód wpłaty tytułem pożyczki k. 69, dowody wpłat k. 79-81, k. 83-85, zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, zeznania świadka E. Ż. k. 109-110, dowód z przesłuchania stron k. 153 - 00:03:06-01:19:30)

Powód J. M. (1) odwiedzał M. M. (1) sporadycznie. Powód K. M. odwiedzał M. M. (1) raz w miesiącu, gdy przekazywał jej pieniądze oraz na święta.

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, zeznania świadka E. Ż. k. 109-110, dowód z przesłuchania stron k. 153 - 00:03:06-01:19:30)

Pod koniec życia M. M. (1) podupadła na zdrowiu. Wymagała stałej opieki. Na co dzień opiekę nad matką sprawował M. M. (2), któremu z czasem pomagała również opiekunka. Wynagrodzenie opiekunki opłacała H. M. i jej córka E. Ż.. Płaciły one również za obiad, który od pewnego momentu codziennie był przynoszony do domu dla M. M. (1) oraz dokonywały niezbędnych zakupów.

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, zeznania świadka A. S. k. 110 )

Powodowie nie wydatkowali żadnych swoich własnych środków na utrzymanie, opiekę i leczenie M. M. (1). Po jednej z rozmów z H. M. powód K. M. w listopadzie 2014 roku przekazał jej kwotę 2.000 złotych ze środków finansowych M. M. (1) z przeznaczeniem na sfinansowanie zakupu łóżka dla M. M. (1) oraz kosztów jakie H. M. poniosła tytułem wynagrodzenia opiekunki. Powód obiecał przekazywanie dalszych kwot w razie takiej potrzeby.

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, dowód z przesłuchania stron k. 153 - 00:03:06-01:19:30)

M. M. (1) zmarła dnia 7 czerwca 2015 roku.

Powód K. M. nadal po śmierci M. M. (1) opłacał opłaty związane z utrzymaniem mieszkania przy ul. (...) w S. i na ten cel wydatkował środki, które posiadał na rachunku bankowym, na który wcześniej wpływało świadczenie emerytalne M. M. (1). Z tych środków wydatkował również kwoty związane z pobytem M. M. (1) w hospicjum oraz koszty jej pogrzebu.

(dowód: rachunki wraz z potwierdzeniami wpłat k.63-68 dowody wpłat k. 81-82, zeznania świadka H. M. k. 91-92v, dowód z przesłuchania stron k. 153 – 00:03:06-01:19:30, rozliczenie k. 71)

Za życia M. M. (1) zostały wymienione nagrobki na grobach teściów M. M. (1). Uzgodnienia z kamieniarzem były czynione przez powoda J. M. (1) na prośbę M. M. (1), zaś rozliczenie wykonanych prac i wypłata kwoty 3.000 złotych nastąpiła po śmierci wymienionej. Powód J. M. (1) zapłacił z tego tytułu kwotę 3.000 złotych ze środków finansowych wchodzących w skład spadku, które otrzymał od powoda K. M..

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, dowód z przesłuchania stron - powodów k. 153 – 00:03:06-01:03:17, rozliczenie k. 71)

Powód J. M. (1) celem uregulowania sprawy spadkowych złożył wnioski o stwierdzenie nabycia - na podstawie ustawy- spadku po zmarłej M. M. (1). W toku postępowania o stwierdzenie nabycia spadku został złożony testament sporządzony przez M. M. (1).

(dowód: zeznania świadka H. M. k. 91-92v, zeznania świadka M. M. (2) k. 108v-109, dowód z przesłuchania stron - powodów k. 153 - 00:03:06-01:03:17)

Sąd Rejonowy w Szczytnie postanowieniem z dnia 11 lutego 2016 roku wydanym w sprawie I Ns (...) stwierdził, że spadek po M. M. (1) na podstawie testamentu notarialnego z dnia 12 października 2007 roku nabyły z dobrodziejstwem inwentarza prawnuczka J. F. i wnuczka O. B. w udziałach po 1/2 części każda z nich. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Szczytnie dokonał w dniu 19 lipca 2016 roku spisu inwentarza po M. M. (1) i ustalił, że w skład spadku wchodzi udział w wysokości 5/8 w prawie własności lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy w Szczytnie prowadzi księgę wieczystą nr (...) o wartości 72.312,50 złotych i środki finansowe w wysokości 10.700 złotych.

(dowód: odpis postanowienia z dnia 11 lutego 2016 roku k. 4, protokół spisu inwentarza k. 5)

Powodowie wezwali pozwaną do zapłaty kwot po 8.300 złotych tytułem zachowku w terminie do 16 sierpnia 2016 roku.

(dowód: wezwania do zapłaty wraz z dowodami potwierdzenia nadania k. 6-7, k. 8-9)

### **Sąd zważył, co następuje:**

Powództwa co do zasady zasługują na uwzględnienie, a co do wysokości powództwo K. M. zasadne jest w całości, zaś powództwo J. M. (1) zasadne jest w znacznej części.

Zgodnie z przepisem art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadł przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału. W przepisie art. 991 § 2 k.c. przewidziano zaś, że jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Powodowie należą do kręgu osób uprawnionych do zachowku. Byli synami M. M. (1) i w testamencie z dnia 12 października 2007 roku nie zostali wydziedziczeni, co w świetle przepisu art. 1008 k.c. pozbawiałoby ich prawa do zachowku.

Pozwana domagając się oddalenia powództw wskazywała na sprzeczność kierowanych wobec niej roszczeń przez powodów z zasadami współżycia społecznego (art. 5 k.c.).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreślano, że sprzeczność z zasadami współżycia społecznego zachodzi wówczas, gdy w świetle reguł lub wartości moralnych powszechnie społecznie akceptowanych żądanie zapłaty należności z tytułu zachowku musiałyby być ocenione negatywnie. Dokonując oceny roszczenia o zachówek w tym aspekcie należy mieć na uwadze, że prawa uprawnionego do zachowku przysługujące mu ze względu na szczególny, bardzo bliski stosunek rodzinny, istniejący między nim a spadkodawcą, służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma względem swoich najbliższych oraz realizacji zasady, iż nikt nie może na wypadek swojej śmierci rozporządzić swoim majątkiem zupełnie dobrowolnie, z pominięciem najbliższych. Względy te nakazują szczególną ostrożność przy dokonywaniu oceny o nadużyciu prawa żądania zapłaty sumy pieniężnej odpowiadającej wysokości zachowku, która nie może opierać się jedynie na ogólnym odwołaniu się do klauzuli generalnej zasad współżycia (wyrok SN z dnia 7 kwietnia 2004 roku, sygn. akt IV CK 215/03). Zachówek stanowi minimum zagwarantowanego udziału w spadku spadkobiercy ustawowemu i pozbawić go tego udziału na podstawie art. 5 k.c. można tylko w sytuacjach wyjątkowych. Podkreślić również należy, że w doktrynie i orzecznictwie wskazuje się, że o nadużyciu prawa przez żądanie zapłaty zachowku decydować mogą jedynie okoliczności istniejące w płaszczyźnie uprawniony – spadkodawca (wyrok SN z dnia 17 lipca 2009 roku, sygn. akt IV CK 163/09)

Pozwana nie wykazała takich zachowań powodów względem M. M. (1), które mogłyby zostać negatywnie ocenione w świetle art. 5 k.c. Relacje między powodami a ich matką były prawidłowe. Żaden ze świadków nie wskazywał nawet, aby między nimi dochodziło do kłótni, nieporozumień. M. M. (2), który mieszkał wspólnie z matką nie przypominał sobie, aby nawet kiedykolwiek M. M. (1) uskarżała się na powoda K. M., bądź wyrażała swoje niezadowolenie ze sposobu w jaki dysponuje on jej pieniędzmi. Niewątpliwie, czego powodowie również nie kryli, nie odwiedzali oni często swej matki. Z pewnością jako osoba rodzinna łąknęła ona częstszego kontaktu. Jednakże utrzymywali kontakt z matką, odwiedzali ją w święta, a K. M. dodatkowo co najmniej raz w miesiącu. Powód K. M. na prośbę swej matki co miesiąc angażował swój czas na załatwianie formalności związanych z regulowaniem opłat za mieszkanie, które M. M. (1) zajmowała. Powodowie, co przyznała świadek H. M., organizowali transport matki do szpitala w C., a powód J. M. (1) dodatkowo zorganizował na miejscu u znajomego nocleg, dla córek świadka H. M. i dla nie samej. To czy za taką pomoc matka zapłaciła powodom pozostaje obecnie bez znaczenia dla oceny ich roszczeń.

W świetle materiału dowodowego zgromadzonego w niniejszej sprawie stwierdzić należy, że M. M. (1) w sprawach w których niezbędne było poczynienie przez nią jakichkolwiek wydatków kontaktowała się jedynie z K. M., co było działaniem racjonalnym w sytuacji gdy świadczenie emerytalne M. M. (1) – jej jedyny dochód wpływały na rachunek bankowy, którego właścicielem był K. M.. Córka H. M. zeznająca w niniejszej sprawie w charakterze świadka nie miała żadnej wiedzy na temat chociażby sposobu finansowania zakupu drzwi, które zostały wymienione w mieszkaniu przy ul. (...). Nadto świadek, jak również jej córki świadek E. Ż. i pozwana O. B. twierdziły, iż nie było żadnych uzgodnień w rodzinie co do zamiaru dokonania przez M. M. (1) wymiany nagrobków jej teściów. Jednakże zwrócić należy uwagę, w świetle zgromadzonego materiału dowodowego, iż takich decyzji M. M. (1) nie miał w zwyczaju uzgadniać z pozostałą częścią rodziny. Wszyscy zaś świadkowie zgodnie przyznali, że wymiana nagrobków miała miejsce, a żaden ze świadków nie twierdził jednocześnie, że to on poniósł koszty tej wymiany.

Pozwana twierdziła, że powodowie nie wydatkowali żadnych kwot na utrzymanie M. M. (1), zwłaszcza w ostatnim okresie jej życia, gdy wzrosły wydatki na opiekę i leczenie. Powodowie, powyższemu nie zaprzeczali, ale zwrócić należy uwagę, iż M. M. (1) otrzymywała stały dość wysoki dochód, który w zasadzie starczał na jej utrzymanie. Niewątpliwie, z uwagi na stan zdrowia i wiek M. M. (1) w ostatnim okresie życia wydatki te wzrosły o wydatki na wygrodenie opiekunki, koszty zakupu środków medycznych, zakupu obiadu. Świadek H. M. i E. Ż. koszty te ponosiły dobrowolnie, jak twierdziły od czerwca 2014 roku, ale dopiero w listopadzie 2014 roku H. M. zwróciła się o wsparcie finansowe do K. M. w związku z zamiarem zakupu dla M. M. (1) łóżka za 700 złotych. K. M. przekazał wtedy siostrze 2.000 złotych z pieniędzy M. M. (1). Pożądaną niewątpliwie jest w relacjach rodzinnych taka postawa członków rodziny, którzy wspólnie w równym stopniu angażują się w opiekę nad osobą, która takiej opieki wymaga. W realiach niniejszej

sprawy taki stan rzeczy nie zaistniał. Część rodziny była bardziej zaangażowana, również finansowo w opiekę nad M. M. (1), pozostała część wykazywała mniejsze zaangażowanie. Jednakże z powyższego nie sposób obecnie wyprowadzać wniosków wskazujących na to, iż zgłaszane obecnie przez powodów roszczenie o zachówek nie zasługuje na ochronę prawną. Podkreślić należy jeszcze raz, iż art. 5 k.c. do instytucji zachowku może być stosowany tylko w sytuacjach skrajnie rażącego zachowania uprawnionego względem spadkodawcy bądź tak drastycznej sytuacji zobowiązanego, że wykonanie uprawnienia do zachowku naraziłoby go na skrajny niedostatek lub niesprawiedliwość. Powyższe w realiach niniejszej sprawy nie miało zaś miejsca.

Pozwana w odpowiedzi na pozew twierdziła, iż powodowi K. M. nie przysługuje roszczenie o zachówek również z tego powodu, że otrzymał on od M. M. (1) zachówek w postaci darowizn, albowiem świadczenie emerytalne M. M. (1) wpłacane było w całości na rachunek bankowy K. M.. Powyższe nie stanowiło jednak darowizny.

Przy obliczaniu zachowku dolicza się do spadku darowizny, za wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo w danych stosunkach przyjętych, jak również dokonanych na rzecz osób nie będących spadkobiercami albo uprawnionymi do zachowku przed więcej niż dziesięciu laty, licząc wstecz od otwarcia spadku (art. 993 k.c., art. 994 k.c.). Interpretacja pojęcia darowizny na gruncie przepisów o zachowku musi być powiązana z celem, któremu służy instytucja doliczania darowizny. Obejmuje więc nie tylko umowę z art. 888 k.c., ale również takie nieodpłatne czynności spadkodawcy, które następują z majątku spadkodawcy, powodują zmniejszenie spadku i z punktu widzenia osób uprawnionych mogą prowadzić do takiego samego ich pokrzywdzenia jak darowizny. Wbrew jednak stanowisku pozwanej, to nie powód winien wykazać, że M. M. (1) na jego rzecz poczyniła jakąkolwiek darowiznę bądź też na podstawie innej nieodpłatnej czynności dokonała przesunięcia ze swego majątku do majątku K. M., ale w tym zakresie zgodnie z ogólną zasadą to na pozwanej ciążył obowiązek dowodowy (art. 6 k.c.)

Bezspornym jest fakt, że świadczenie emerytalne M. M. (1) było przekazywane przez organ rentowy zgodnie z dyspozycją M. M. (1) na rachunek bankowy K. M., który również zgodnie z wolą matki ze środków tych uiszczal opłaty związane z utrzymaniem mieszkania, której zajmowała matka i wydatkował środki finansowe również na inne określone przez M. M. (1) cele. Powyższe jednakże nie jest równoznaczne z przyjęciem, iż powód K. M. otrzymywał od swej matki jakąkolwiek darowiznę. Wszyscy świadkowie i strony zgodnie potwierdzili, iż powód K. M. ze środków finansowych stanowiących świadczenie emerytalne M. M. (1) uiszczal opłaty związane z utrzymaniem mieszkania, które zajmowała, wydatkował środki na zakup łóżka, opiekunki. Nie przeznaczał tych pieniędzy na własne cel i potrzeby. Świadek H. M. zeznała, iż M. M. (1) obu powodom przekazała miała pieniądze za opiekę w związku z jej pobytem w jednym ze szpitali. Jednakże świadek nie znała szczegółów co do wysokości kwoty jaką M. M. (1) miała im przekazać.

Świadkowie H. M., E. Ź. w swoich relacjach wskazywali, iż M. M. (1) rozważała możliwość założenia własnego rachunku bankowego, jednakże powyższy zamiar nigdy nie wszedł w fazę realizacji. Wymienieni utrzymywali, iż M. M. (1) zależało na ustaleniu kwoty jaką zgromadziła od momentu gdy zaczęła pobierać świadczenie emerytalne z Wojskowego Biura Emerytalnego, gdyż zależało jej na zabezpieczeniu utrzymania mieszkania po jej śmierci. Powyższego zaś nie mogła ustalić, gdy środki wpływały na rachunek bankowy, na który w pewnym momencie zaczęło również wpływać świadczenie emerytalne powoda K. M.. Pozwana, jak również jej matka świadek H. M. zarzucały powodowi K. M., iż nie sporządzał on rzetelnych rozliczeń kwot świadczenia emerytalnego M. M. (1), którym dysponował. Podkreślić należy, iż M. M. (1) przez okres prawie 12 lat, akceptowała sposób w jaki powód realizował jej dyspozycje finansowe. Nie wymagała od niego jakichkolwiek rozliczeń, co świadczy o tym, że ufała mu. Trudno więc obecnie wymagać od powoda, aby ten przedstawiał rozliczenie finansowe za okres prawie 12 lat i nie sposób, w oparciu o materiał dowodowy zaproponowany przez pozwaną uznać za wiarygodne jej twierdzeń jakoby w skład spadku po M. M. (1) wchodziła kwota około 100.000 złotych.

W celu obliczenia zachowku należy w pierwszej kolejności określić udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku, tj. udział, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy – w przedmiotowej sprawie udział ten wynosi 1/5.

Następnie udział ten mnoży się przez  $\frac{2}{3}$ , jeżeli uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni, a w pozostałych sytuacjach - przez  $\frac{1}{2}$  – w niniejszej sprawie udział  $\frac{1}{5}$  należało przemnożyć przez  $\frac{1}{2}$ . Otrzymany wynik –  $\frac{1}{10}$  - to właśnie udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku.

Kolejnym etapem obliczania zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku (art. 993 – 995 k.c.). Ustalenie substratu zachowku wymaga przede wszystkim określenia czystej wartości spadku. Czysta wartość spadku stanowi różnicę pomiędzy stanem czynnym spadku, czyli wartością wszystkich praw należących do spadku, według ich stanu z chwili otwarcia spadku i cen z chwili orzekania o zachowku (uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna z dnia 26 marca 1985 roku, sygn. III CZP 75/84), a stanem biernym spadku, czyli sumą długów spadkowych, z pominięciem jednak długów wynikających z zapisów i poleceń. Po określeniu czystej wartości spadku dolicza się do niej, dla ustalenia substratu zachowku, wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę, bez względu na to czy były one uczynione na rzecz spadkobierców, uprawnionych do zachowku, czy też innych osób. Zamyka obliczanie zachowku operacją mnożenia substratu zachowku przez udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Jej wynik wyraża wysokość należnego zachowku (wyrok SA w Warszawie z dnia 26 kwietnia 2016 roku, VI ACa 547/15)

Bezspornym między stronami był fakt, iż w skład spadku po M. M. (1) wchodził udział w nieruchomości lokalowej, którego wartości ustalonej podczas spisu inwentarza na kwotę 72.312,50 złotych strony nie kwestionowały.

Podczas spisu inwentarza powód K. M. oświadczył, iż na rachunku bankowym, którego jest właścicielem pozostała kwota 10.700 złotych, która wchodzi w skład spadku. Kwota ta zgodnie z jego wyliczeniami pozostała na rachunku bankowym na dzień otwarcia spadku, a stanowiła pobrane przez M. M. (1) świadczenie emerytalne. Kwoty tej już w chwili spisu inwentarza powód nie posiadał, albowiem była ona wydatkowana na koszty pogrzebu M. M. (1), regulowanie opłat związanych z utrzymaniem mieszkania przy ul. (...) oraz spłatę zobowiązania zmarłej związanej z wymianą nagrobków jej teściów. Tym niemniej kwota ta weszła w skład spadku, albowiem punktem odniesienia przy ustalaniu stanu czynnego spadku dla potrzeb obliczenia wysokości należnego zachowku może być jedynie chwila otwarcia spadku będąca chwilą śmierci spadkodawcy.

Stan czynny spadku wynosił więc 83.012,50 złotych (72.312,50+10.700), a stan bierny spadku wynosił 3.000 złotych. Kwota ta stanowiła koszt wymiany nagrobków teściów M. M. (1). Strona pozwana na żadnym etapie postępowania nie kwestionował tej kwoty. Tak więc czysta wartość spadku wynosi 80.012,50 złotych (83.012,50-3.000).

Obliczenie zachowku zamyka operacją mnożenia substratu zachowku tj. 80.012,50 przez udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku tj.  $\frac{1}{10}$ . Wobec powyższego w realiach niniejszej sprawy zachówek wynosi 8.001,25 złotych.

Pozwana w toku postępowania złożyła oświadczenie o potrąceniu dochodzonej przez powoda K. M. kwoty 7.231 złotych z wierzytelnością wobec wymienionego w wysokości 10.700 złotych. W ocenie Sądu oświadczenie to jest nieskuteczne.

Zgodnie z przepisem art. 498 k.c. gdy dwie osoby są jednocześnie względem siebie dłużnikami i wierzycielami, każda z nich może potrącić swoją wierzytelność z wierzytelności drugiej strony, jeżeli przedmiotem obu wierzytelności są pieniądze lub rzeczy tej samej jakości oznaczone tylko co do gatunku, a obie wierzytelności są wymagalne i mogą być dochodzone przed sądem lub przed innym organem państwowym. Wskutek potrącenia obie wierzytelności umarzają się nawzajem do wysokości wierzytelności niższej.

Zwrócić należy uwagę w jakich warunkach pozwana oświadczenie to złożyła. Niewątpliwie kwota 10.700 złotych wchodziła w skład spadku po M. M. (1), ale nie sposób pominąć faktu na jaki cel kwota ta była przez powoda wydatkowana.

Poza sporem pozostawał fakt, iż koszty pogrzebu M. M. (1) nie zostały poniesione przez żadnego ze spadkobierców testamentowych, czy też dzieci zmarłej z ich majątków, a zostały one pokryte ze spadku. Gdyby zostały one poniesione przez osobę niebędącą spadkobiercą testamentowym, osoba taka miałaby prawo domagać się zwrotu poniesionych

kosztów od spadkobierców testamentowych, w tym od pozwanej. W realiach niniejszej sprawy taka sytuacja nie miała miejsca, albowiem koszty te zostały pokryte ze spadku, a wydatkowane były przez K. M. z kwoty 10.700 złotych.

Bezspornym był również fakt, iż powód K. M., po śmierci M. M. (1) nadal regulował opłaty związane z utrzymaniem mieszkania przy ul. (...) i na ten cel wydatkował środki finansowe pochodzące ze spadku. Działal w ten sposób zgodnie z wolą zmarłej, która, na co zwracali zgodnie uwagę wszyscy świadkowie, chciała, aby środki finansowe przez nią zgromadzone były przeznaczone na utrzymanie mieszkania. K. M. jako spadkobierca ustawowy działał w ten sposób również w interesie spadkobierców, których obciążał obowiązek ponoszenia kosztów związanych z majątkiem wchodzącym w skład spadku. Powód nie miał wiedzy o istnieniu testamentu, w którym do spadku została powołana pozwana i jej córka. Powód J. M. (1) składając wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po M. M. (1) domagał się stwierdzenia nabycia spadku na podstawie ustawy. Dopiero w toku tamtego postępowania został złożony testament.

Zgodnie z przedłożonym przez powoda K. M. wyliczeniem część z kwoty 10.700 złotych została przeznaczona również na opłaty związane z pobytem M. M. (1) w hospicjum. Kwot wskazywanych przez powoda w tym rozliczeniu pozwana nie kwestionowała.

Sąd na podstawie art. art. 991, art. 455 k.c. i art. 481 § 1 k.c. zasądził od pozwanej na rzecz powoda K. M. kwotę 7.231 złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 23 września 2016 roku do dnia zapłaty. Sąd w świetle przepisu art. 320 k.p.c. związany był żądaniem powoda, który w toku postępowania cofnął swoje żądanie w części domagając się zasądzenia tytułem zachowku kwoty 7.231 złotych. Wobec powyższego, Sąd na podstawie art. 355 k.p.c. umorzył postępowanie co do kwoty 1.069 złotych

Sąd na podstawie art. art. 991, art. 455 k.c. i art. 481 § 1 k.c. zasądził od pozwanej na rzecz powoda J. M. (1) kwotę 8.001,25 złotych wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 23 września 2016 roku do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałej części.

O kosztach procesu poniesionych przez powoda K. M. Sąd orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. i zasądził od pozwanej na jego rzecz kwotę 2.779 złotych (2.400 złotych – wynagrodzenie pełnomocnika ustalone na podstawie § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. 2015r., poz. 1800 ze zm. w brzmieniu obowiązującym w dniu wszczęcia procesu, 17 złotych – opłata skarbową od pełnomocnictwa, 362 złote – opłata od pozwu). Powód cofnął powództwo co do kwoty 1.069 złotych i w tym zakresie powoda obciąża pozostała opłata od pozwu.

O kosztach procesu poniesionych przez powoda J. M. (1) Sąd orzekł na podstawie art. 100 k.p.c. i zasądził od pozwanej na jego rzecz kwotę 2.832 złote, uwzględniając, iż w nieznacznej części przegrał on proces tj. 4%. Na koszty procesu poniesione przez powoda składały się: kwota 2.400 złotych wynagrodzenie pełnomocnika ustalone na podstawie § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie, Dz.U. 2015r., poz. 1800 ze zm. w brzmieniu obowiązującym w dniu wszczęcia procesu, 17 złotych – opłata skarbową od pełnomocnictwa, 415 złotych – opłata od pozwu.

## ZARZĄDZENIE

3. (...)

4. (...)

5. (...)

S., (...)